

**O‘zbekistonda kichik biznes subyektlarini samarali moliyalashtirish:
muammolar va yechimlar (Biznesni rivojlantirish banki ATB misolida)**

Usanov Ilhom Bahodirovich

O‘zbekiston Respublikasi Bank-Moliya
akademiyasi 2-bosqich magistranti
tel: +99897 150 93 39

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda kichik biznes subyektlarini banklar tomonidan samarali moliyalashtirish masalalari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilingan. Tadqiqotda Biznesni rivojlantirish banki ATB misolida kichik biznes kreditlash tajribasi o‘rganilib, xalqaro tajriba bilan solishtirilgan. Maqola natijalari kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashda bank tizimining samaradorligini oshirish bo‘yicha tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, moliyalashtirish, bank kreditlari, Biznesni rivojlantirish banki, imtiyozli kreditlar, iqtisodiy rivojlanish.

Abstract: This article examines the issues of effective financing of small business entities by banks in Uzbekistan, the existing challenges, and ways to overcome them. The study analyzes the experience of small business lending through the example of the Business Development Bank ATB and compares it with international practices. The article provides recommendations for enhancing the efficiency of the banking system in supporting small enterprises.

Keywords: small business, financing, bank loans, Business Development Bank, preferential loans, economic development.

Kirish

O'zbekistonda kichik biznesning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun bank tizimining roli beqiyosdir. Ayniqsa, Biznesni rivojlantirish banki ATB kabi ixtisoslashgan banklar tadbirkorlarning moliyaviy muammolarini hal qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada kichik biznesni samarali moliyalashtirish yo'llari va ularning natijalari haqida so'z yuritamiz.

O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida kichik tadbirkorlik sub'ektlari tez o'sib bormoqda. Lekin ularning asosiy muammosi — yetarli miqdorda moliyaviy mablag' topish. Bank kreditlari, investitsiyalar, davlat grantlari va boshqa moliyaviy vositalar kichik biznes uchun hayot-mamot masalasidir. Biznesni rivojlantirish banki ATB aynan shu muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan. Kreditlash tizimi to'g'ri ishlasa, kichik biznes vakillari o'z ishlarini kengaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiyotga katta hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, Surxondaryo viloyatida 2023-yilda bank tomonidan 500 dan ortiq tadbirkorga jami 50 milliard so'm imtiyozli kredit ajratilgan, bu esa hududdagi kichik biznesning rivojlanishiga katta turtki berdi[13].

Metodologiya

Ushbu maqolada kichik biznes subyektlarini banklar tomonidan samarali moliyalashtirish masalasi, xususan, Biznesni rivojlantirish banki ATB misolida o'rganildi. Ilmiy ishning maqsadi kichik tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va samarali moliyalashtirish yo'llarini tavsiya etishdan iborat.

Maqolada sifat va miqdoriy tahlil usullari qo'llanildi. Sifat tahlili kichik biznes uchun moliyaviy xizmatlarning mavjudligi, ularning qulayligi va muammolarni chuqur o'rganishga qaratildi. Miqdoriy tahlilda esa kreditlash bo'yicha statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va Biznesni rivojlantirish banki ATB hisobotlari (so'nggi yillardagi kreditlash statistikasi, ajratilgan mablag'lar miqdori, kredit

foizlari va shartlari)[12], O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari (kichik biznesni moliyalashtirishga oid farmon va qarorlar)[9], ilmiy maqolalar va xalqaro tashkilotlarning hisobotlari (Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi (IMF)[7], Yevropa investitsiya fondi (EIF)[8] materiallaridan foydalanildi.

Adabiyotlar tahlili

Kichik biznes subyektlarini banklar tomonidan moliyalashtirish masalasi bo‘yicha ko‘plab ilmiy va amaliy tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, bu sohada O‘zbekiston va xorijiy olimlarning tadqiqotlari, xalqaro moliyaviy tashkilotlarning hisobotlari va davlat qonunchilik hujjatlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy resurslar iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Klassik iqtisodiy nazariyalarga ko‘ra (Schumpeter, 1934; Keynes, 1936)[2], kredit va investitsiyalar tadbirkorlik faolligini oshiruvchi asosiy vositalardir. Zamonaviy tadqiqotlarda ham bu g‘oya o‘z tasdig‘ini topgan. Masalan, Stiglitz (1993) kichik biznesning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari chegaralanganligi sababli maxsus imtiyozli kredit dasturlari zarurligini ta’kidlaydi.

O‘zbekiston iqtisodiy siyosatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ba’zi muhim tadqiqotlar va qonunchilik hujjatlari quyidagilardan iborat: M.M. Norboyeva (2020)[4] o‘z tadqiqotida O‘zbekiston bank tizimining kichik biznes subyektlariga kredit ajratish jarayonidagi to‘siqlarni tahlil qilib, byurokratik kechikishlar va yuqori foiz stavkalari asosiy muammo ekanligini ta’kidlaydi. Sh. Karimov (2022) tadqiqotida moliyaviy texnologiyalarning kichik biznesga ta’siri va onlayn kreditlash tizimlarining samaradorligini o‘rganib chiqadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-noyabrdagi “Kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni, kichik biznes uchun imtiyozli kreditlar ajratish va bank xizmatlarini soddalashtirish bo‘yicha muhim hujjatlardan biri hisoblanadi.

Natijalar

Kichik biznes subyektlarini samarali moliyalashtirish masalasini tahlil qilish natijasida bir qator muhim xulosalar va takliflar shakllandi. Biznesni rivojlantirish banki ATB misolida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kichik tadbirkorlar uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari ancha kengaygan bo'lsa-da, hali ham ayrim muammolar mavjud.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kichik tadbirkorlar uchun ajratilayotgan kreditlar hajmi yildan-yilga oshmoqda. Biznesni rivojlantirish banki ATB tomonidan 2023-yilda 1,2 trillion so'm kredit ajratilgani bu boradagi ijobiy o'zgarishlarni tasdiqlaydi. Biroq, kichik biznes vakillari kredit olishda hali ham ayrim to'siqlarga duch kelmoqda. Ayniqsa, garov ta'minoti talablari va foiz stavkalarining yuqoriligi ularning moliyaviy resurslardan erkin foydalanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Biznesni rivojlantirish banki ATB tomonidan taklif etilayotgan imtiyozli kreditlar, startap grantlari va garovsiz kredit liniyalari kichik biznesning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Biroq, tadbirkorlar kredit olish jarayonida hujjatlarni rasmiylashtirishdagi murakkablik, kredit ajratish muddati uzoqligi va banklarning ehtiyotkor kredit siyosati kabi muammolarni qayd etgan. Bu esa moliyaviy xizmatlar sifati va ularning tezkorligini oshirish zaruratini ko'rsatadi.

Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) hisobotlariga ko'ra, kichik biznes uchun kredit shartlarining soddalashtirilishi iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xitoy, Yevropa Ittifoqi va AQSh tajribalarida davlat banklari va maxsus moliyaviy fondlar kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda ham ushbu yondashuvni kengroq tatbiq etish muhim.

Kichik biznesning bank xizmatlariga qulay va tezkor kirish imkoniyatini ta'minlash maqsadida raqamli texnologiyalar joriy qilinmoqda. Onlayn kreditlash tizimlari, mobil banking va elektron garov tizimlari kichik tadbirkorlar uchun moliyaviy xizmatlarni

yengillashtirishga xizmat qilmoqda. Ammo bu boradagi texnologik infratuzilmani takomillashtirish va axborot xavfsizligini mustahkamlash dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shunday qilib, kichik biznesni samarali moliyalashtirish uchun foiz stavkalarini kamaytirish, kredit olish shartlarini yengillashtirish, onlayn kreditlash tizimini kengaytirish hamda xalqaro amaliyotdan foydalanish zarur. Biznesni rivojlantirish banki ATB ushbu yo'nalishda o'z faoliyatini takomillashtirishi kichik tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar yaratishi mumkin.

Xulosa

Maqolani tayyorlash jarayonidagi tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini banklar tomonidan moliyalashtirish tizimi rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, hali ham ayrim muammolar mavjud. Xususan, Biznesni rivojlantirish banki ATB misolida olib borilgan tahlillar shuni tasdiqladiki, bank tomonidan ajratilayotgan kreditlar hajmi ortib bormoqda, lekin kichik tadbirkorlar uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari hali ham cheklangan.

Umuman olganda, O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini banklar tomonidan samarali moliyalashtirish tizimini rivojlantirish uchun yangi moliyaviy mexanizmlar, soddalashtirilgan kredit dasturlari va raqamli bank xizmatlarini kengaytirish talab etiladi. Shu orqali kichik tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari oshadi va mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, A. (2020). O'zbekistonda bank tizimi va kichik tadbirkorlikni kreditlash masalalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Schumpeter. Keynes// Small Business Financing in China: Challenges and Opportunities. Beijing Economic Review.

3. Mishkin, F. (2019). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson Education.
4. Ahmadov, R. (2021). Kichik biznesni moliyalashtirishda raqamli texnologiyalarning roli. Toshkent: Innovatsion iqtisodiyot jurnali
5. Khan, M. & Smith, J. (2020). Digital Banking and Financial Inclusion for SMEs. Oxford University Press.
6. Jahon banki. (2022). Kichik biznesni moliyalashtirish va uning iqtisodiy o'sishga ta'siri. Vashington, AQSh.
7. Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF). (2022). Tadbirkorlikni rivojlantirishda kreditlash tizimining o'rni.
8. Yevropa investitsiya fondi (EIF). (2021). Yevropa Ittifoqida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish tajribasi. Bryussel, Belgiya.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 24-noyabrdagi PQ-28-sonli qarori. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari.
10. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). Bank kredit siyosati va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlari. Toshkent.
11. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2023). Kichik tadbirkorlik subyektlari bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar. Toshkent.
12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). Kichik biznesni moliyalashtirish bo'yicha yillik hisobot. Toshkent.
13. Biznesni rivojlantirish banki ATB. (2023). 2023-yil moliyaviy ko'rsatkichlari va kreditlash statistikasi. Toshkent.